

# Małgorzata Dajnowicz

---

## Działalność polityczna kobiet Narodowej Demokracji w województwie białostockim II Rzeczypospolitej

---

Niepodległość i Pamięć 23/2 (54), 23-42

---

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Małgorzata Dajnowicz**  
Uniwersytet w Białymstoku

## **Działalność polityczna kobiet Narodowej Demokracji w województwie białostockim II Rzeczypospolitej**

### **Słowa kluczowe**

Kobiety, Narodowa Demokracja, wybory, II Rzeczypospolita, województwo białostockie

### **Streszczenie**

W skład Narodowej Demokracji w okresie II Rzeczypospolitej wchodziły takie organizacje, jak m.in. Związek Ludowo-Narodowy (1919–1927), Stronnictwo Narodowe (powołane w 1928 roku i rozwijające się do wybuchu II wojny światowej) oraz organizacje kobiece, którym bliski był program narodowy, zwłaszcza Narodowa Organizacja Kobiet, Koło Polek, Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Żeńskiej, Koła Ziemianek. Droga kobiet do polityki w strukturach Narodowej Demokracji prowadziła poprzez działalność patriotyczną, aktywność organizacyjną w stowarzyszeniach w okresie zaborów i po 1918 roku. Od momentu uzyskania przez kobiety prawa wyborczego w 1919 roku liderzy struktur partyjnych i wyborczych Narodowej Demokracji doceniali je przede wszystkim w kategorii kobiecego elektoratu. Większość kobiet z kręgu ideowo-politycznego Narodowej Demokracji stanowiła tzw. zaplecze polityczne dla działalności mężczyzn. Postacią wyjątkową, przykładem formalnego udziału kobiet w gronie przedstawicielskim Narodowej Demokracji była Ewelina Peplowska, posłanka endecka związana z Łomżyńskiem.

Narodowa Demokracja (endecja) stanowiła system organizacyjny nazywany również obozem narodowym<sup>1</sup>, w skład którego w okresie II Rzeczypospolitej wchodziło szereg partii politycznych oraz formacji o charakterze politycznym zarówno ponadpartyjnym, jak i społecznym. Wśród członków organizacji o obliczu ideowo-politycznym narodowym w okresie II Rzeczypospolitej znalazły się również kobiety. W skład endecji wchodziły w tym czasie takie organizacje, jak m.in. Związek Ludowo-Narodowy (1919–1927), Stronnictwo Narodowe (powołane w 1928 roku i rozwijające się do wybuchu II wojny światowej) oraz organizacje kobiece, zwłaszcza Narodowa Organizacja Kobiet, Koło Polek, także te o charakterze *stricte* katolickim, jak Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Żeńskiej.

Ówczesne województwo białostockie zostało utworzone dopiero w sierpniu 1919 roku. Proces powstawania i kształtowania jego granic był opóźniony w stosunku do innych ziem II Rzeczypospolitej, co związane było z wyzwaniem wschodnich terenów Polski, w tym także ziem tego terenu spod okupacji niemieckiej (co miało miejsce w miesiącach wiosennych i letnich 1919 roku), z wojną polsko-bolszewicką (lat 1919–1921) oraz walkami granicznymi polsko-litewskimi (do 1923 roku)<sup>2</sup>.

W związku z okolicznościami kształtowania granic wybory do Sejmu Ustawodawczego 1919 roku na terenie województwa białostockiego odbywały się później w stosunku do reszty kraju oraz w różnych terminach w poszczególnych powiatach województwa. W powiecie łomżyńskim, kolneńskim, ostrołęckim i ostrowskim wybory ogłoszono na dzień 26 stycznia 1919 roku, w augustowskim, suwalskim i części sejneńskiego zaplanowano je w terminie 16 lutego 1919 roku, natomiast w białostockim, sokólskim i bielskim

---

<sup>1</sup> R. Wapiński, „*Obóz narodowy*”, [w:] *Życie polityczne w Polsce 1918–1939*, red. J. Żarnowski, Wrocław 1985, s. 145–163.

<sup>2</sup> W latach 1919–1920 Suwałki kilkakrotnie, a Sejny jedenastokrotnie przechodziły z rąk do rąk – polskich i litewskich. W wyniku konfliktów doszło do powstania sejneńskiego (1919–1920), skutkiem czego było określenie pasa neutralnego. Granica polsko-litewska została ustalona dopiero 15 lutego 1923 roku, kiedy to każda ze stron, polska i litewska, za zgodą Ligi Narodów objęła swoje terytorium; P. Łossowski, *Problem przynależności południowej Suwalszczyzny w l. 1918–1920*, „*Acta Baltico-Slavica*” nr 28, Wrocław 1987, s. 270.

głosowanie odbyło się 15 czerwca 1919 roku. Województwo graniczyło m.in. z wileńskim na północnym wschodzie, nowogródzkim od wschodu i warszawskim od zachodu. Położenie przygraniczne (sąsiedztwo z Litwą, Prusami Wschodnimi), oddalenie tego terytorium od centrum Polski, złożona struktura narodowościowo-wyznaniowa mieszkańców (dominujący katolicy – Polacy na obszarach wiejskich zachodniego województwa, ludność żydowska licznie zamieszkująca miasta i miasteczka, wyznawcy prawosławia – Białorusini dominujący na terytorium wschodniej części oraz Litwini stanowiący poważny odsetek mieszkańców powiatu sejneńskiego) miała wpływ na specyfikę sceny politycznej terytorium województwa białostockiego.

Początków kształtowania wpływów politycznych Narodowej Demokracji na omawianym obszarze należy upatrywać w pierwszych latach XX wieku. Zasadnicze znaczenie dla kształtowania osiągnięć politycznych ruchów narodowych, wówczas w północno-wschodnim Królestwie Polskim (gubernie łomżyńska i suwalska) miała zwłaszcza rewolucja lat 1905–1907<sup>3</sup>. Podczas wydarzeń rewolucyjnych nastąpiło znaczące uaktywnienie ludności, przejawiające się w masowych protestach, walce o język polski i jego wprowadzenie w szkołach i urzędach, strajki szkolne dotyczące wprowadzenia mowy polskiej oddzielnie organizowała młodzież gimnazjalna, w tym dziewczęta, inspirowane m.in. przez kolegów gimnazjalistów oraz studentów warszawskich<sup>4</sup>. Wydarzenia 1905 roku wskazywały na skalę niepowodzeń polityki zaborcy rosyjskiego, co wpłynęło również na kształtowanie postaw obywatelskich polskiej ludności miejskiej i wiejskiej. Od 1906 roku zaczęły tworzyć się, w większej mierze niż we wcześniejszym okresie, oddolne polskie inicjatywy społeczne, kulturalne czy gospodarcze, na co wskazywał coraz lepiej zorganizowany od zakończenia rewolucji w 1907 roku ruch stowarzyszeniowy, w którym aktywność rozwijały także kobiety<sup>5</sup>.

---

<sup>3</sup> A. Dobroński, *Rewolucja 1905–1907 w Łomżyńskim*, [w:] *Z historii ruchu robotniczego w Polsce i regionie łomżyńskim*, red. H. Białobrzeski, Łomża 1982, s. 48 i n.

<sup>4</sup> M. Rychterówna, *Pierwsze słowo honoru*, [w:] *Walka o szkołę polską. W 25-lecie strajku szkolnego*, red. S. Drzewiecki, Z. Łowicki i T. Wojeński, Warszawa 1930, s. 141–144.

<sup>5</sup> M. Dajnowicz, *Aktywność społeczno-kulturalna a działalność polityczna*

Z upływem czasu, od zakończenia rewolucji w 1907 roku „ducha narodowego” umacniano m.in. w licznie powoływanych wówczas kołach Polskiej Macierzy Szkolnej i Związku Katolickiego, organizacjach młodzieżowych (np. Związku Młodzieży Narodowej), *stricte* kobiecych (np. Kołach Ziemianek). Do pobudzania w społeczeństwie polskim sympatii politycznych do Narodowej Demokracji, zwłaszcza w Łomżyńskim, przyczyniło się poparcie dla idei narodowych Kościoła katolickiego, program narodowy bliski był również łomżyńskiemu ziemiaństwu i licznie mieszkającej na pograniczu podlasko-mazowieckim społeczności drobnoszlacheckiej<sup>6</sup>.

Sympatie polityczne ludności w okresie po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku zostały ustalone w wyniku analizy statystyki wyborczej w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1919 roku, następnie do parlamentu w 1922 i 1928 roku. Jako uzupełniające, ukazujące obraz wpływów politycznych poszczególnych ugrupowań należy traktować analizy wyborów 1930 roku i wyborów samorządowych. Należy podkreślić, że to właśnie wybory 1928 roku (mimo kryzysu obozu narodowego w skali kraju, kiedy na pozycję wiodącą wysunął się obóz prorządowy), potwierdziły wcześniej ukształtowaną około 1922 roku silną pozycję polityczną Narodowej Demokracji na terenie zachodniej części województwa białostockiego<sup>7</sup>.

Należy podkreślić, że w wyborach do Sejmu 1919 roku na Związek Ludowo-Narodowy oddało głos blisko 90% wyborców zachodniej części województwa białostockiego, ludności powiatów, takich jak wysokomazowiecki, łomżyński oraz bielski, w wyborach parlamentarnych 1922 roku blok Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej osiągnął tam wynik około 70%. Bardzo zbliżony wynik wyborczy

---

w Łomżyńskim w początkach XX wieku, „Dzieje Najnowsze” 2004, z. 4, s. 15–28.

<sup>6</sup> Eadem, *Orientacje polityczne ludności polskiej północno-wschodniej części Królestwa Polskiego na przełomie XIX i XX wieku*, Białystok 2005, s. 296.

<sup>7</sup> Eadem, *Poglądy ideowe i działalność polityczna elit (nie)provincialnych Narodowej Demokracji zachodniej części województwa białostockiego (1919–1939)*, Warszawa 2015, s. 76–77. Wybory samorządowe cieszyły się znacznie mniejszym zainteresowaniem ludności w porównaniu do parlamentarnych. Frekwencja w wyborach samorządowych była bardzo niska (około 40%) w porównaniu do frekwencji wyborczej w wyborach do Sejmu i Senatu (około 80%).

dla Listy Katolicko-Narodowej na tym terytorium odnotowano w wyborach w 1928 roku<sup>8</sup>.

W omawianym okresie II Rzeczypospolitej w społeczeństwie województwa białostockiego dominował pogląd o tradycyjnej roli kobiety i jej podstawowych obowiązkach społecznych, ograniczonych głównie do przestrzeni rodzinno-domowej, prowadzenia gospodarstwa domowego i opieki nad rodziną. Kobiety z kręgu ideowo-politycznego Narodowej Demokracji towarzyszyły w pracy politycznej mężczyznom z najbliższego otoczenia, mężom, braciom czy ojcom, stanowiąc przede wszystkim tzw. domowe, prywatne zaplecze polityczne. W otoczeniu tym przeważał pogląd o podstawowym podziale na „przestrzeń kobiecą” – domową, rodziną i „przestrzeń męską” – zawodową, polityczną. Opinie dotyczące podziału na te przestrzenie w znaczącym stopniu podzielały również kobiety związane z Narodową Demokracją omawianego terenu<sup>9</sup>. Akceptowana społecznie aktywność pozadomowa kobiet, w tym działalność publiczna ograniczać się miała do zaangażowania w prace organizacji o charakterze dobroczynnym, oświatowym, kulturalnym<sup>10</sup>. Poprzez aktywną działalność w tych stowarzyszeniach kobiety stawały się animatorkami pracy narodowej w lokalnej i pozalokalnej społeczności. Praca społeczna w organizacjach, związanych politycznie z Narodową Demokracją torowała następnie kobietom drogę do uczestnictwa w świecie polityki<sup>11</sup>.

Odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku otworzyło nowe możliwości aktywności różnym środowiskom społecznym, w tym aktywności politycznej, co również dotyczyć miało kobiet. Powszechne prawo wyborcze, wprowadzone w 1919 roku, dało kobietom

---

<sup>8</sup> Zob. szerzej analiza szczegółowych wyliczeń na podstawie statystyki: M. Dajnowicz, *Poglądy ideowe*, op. cit., s. 41, 54–55 i n.

<sup>9</sup> Zob. E. Maj, „*Feminizm narodowy*”, czyli o kobietach w Narodowej Demokracji, [w:] *Feminizm*, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, M. Pomarański, Lublin 2015, s. 219–222.

<sup>10</sup> Zob. M. Dajnowicz, *Działalność publiczna kobiet polskich na pograniczu ziem północno-wschodniej Polski (od końca XIX wieku do 1939 roku)*, [w:] *Aktywność publiczna kobiet na ziemiach polskich. Wybrane zagadnienia*, red. T. Pudłocki, K. Sierakowska, Warszawa 2013 s. 77–82.

<sup>11</sup> Zob. i por. E. Maj, op. cit., s. 222–226.

z jednej strony szansę formalnego (przedstawicielskiego) udziału w polityce, czyli kandydowania w wyborach politycznych i „bycia wybieranymi”, z drugiej zaś kobiety stały się silną grupą, o głos której zabiegały różne ugrupowania polityczne, zwłaszcza podczas tzw. okresu wyborczego, zarówno wyborów parlamentarnych, jak i samorządowych. Związek Ludowo-Narodowy przygotowujący się do wyborów do Sejmu Ustawodawczego w 1919 roku również docenił znaczenie elektoratu kobiecego. Od początku kampanii wyborczej 1919 roku, w akcję propagandową na rzecz endecji włączyły się prawniczo-katolickie środowiska kobiece, w tym takie organizacje, jak Koło Polek, Koło Ziemianek oraz kobiece organizacje działające przy Kościele katolickim (np. o nazwie Katolicki Związek Polek). Na teren województwa białostockiego docierały informacje z Warszawy, gdzie organizowano przedwyborcze wiece i spotkania, inspirowane m.in. przez przywoływaną organizację Koła Polek. Na łamach „Zorzy” pisano, że w Warszawie 30 grudnia 1918 roku, podczas wieceu organizowanego przy współudziale polskich środowisk kobiecych apelowano o solidarność wszystkich Polek i ich udział w głosowaniu w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1919 roku. Tego rodzaju apele, mające za cel główny uaktywnienie kobiet w zakresie ich zainteresowań wyborami i polityką, publikowała „Zorza”, prawie w każdym numerze pisma do dnia wyborów do Sejmu Ustawodawczego<sup>12</sup>. Na wzór warszawski organizowano wiece wyborcze w różnych miastach także na terytorium województwa białostockiego, zwłaszcza jego zachodniej części. Wyraźnie na czoło wybijało się w tym miejscu Łomżyńskie. W artykule prasowym pt. *Ruch przedwyborczy*, opisującym agitację prowadzoną przez endecję na terenie Łomżyńskiego podkreślono, że na wieceu kobiecym w Łomży, zorganizowanym 5 stycznia 1919 roku, na którym było „co najmniej 600 kobiet z miasta i powiatu (...) wszyscy mówcy zachęcali kobiety do głosowania”<sup>13</sup>. Przypominano w tym miejscu kobietom z kręgu oddziaływania politycznego Narodowej Demokracji o ich podstawowych obowiązkach, dotyczących odpowiedzialności za współtworzenie „życia narodowego” w odrodzonej II Rzeczypospolitej.

---

<sup>12</sup> J. Załuska, *Wiece kobiet*, „Zorza” 1919, nr 2, s. 2; *Kobiety a wybory do Sejmu*, „Zorza” 1919 nr 3, s. 35.

<sup>13</sup> *Ruch przedwyborczy. Z Łomży*, „Gazeta Łomżyńska” (dalej: „GŁ”) 1919, nr 3, s. 37.

Znana i ceniona w środowisku politycznym Narodowej Demokracji działaczka społeczna i posłanka z ramienia Związku Ludowo-Narodowego Gabriela Balicka<sup>14</sup>, podczas I Zjazdu Związku Ludowo-Narodowego w dniu 11 i 12 maja 1919 roku przekonywała kobiety polskie o ciężkiej na nich odpowiedzialności, o tym, że „w Polsce niepodległej Polka zapytać musi czego od niej Ojczyzna wymaga?” Przekonywała, że „na to pytanie odpowiedziało już życie samo, bo widzimy kobiety na wszystkich polach pracy i walki narodowej. Najważniejsze zadania [Polek – M.D.] leżą w dziedzinie wychowania. Kobiety łagodzić winny antagonizmy i walki wewnętrzne przez swą bezpartyjność, przez dobroć i łagodność”<sup>15</sup>. W wystąpieniu tym G. Balicka określiła jednocześnie ramy możliwości zaangażowania Polek w życie społeczno-polityczne odradzającego się kraju, w którym polityka pozostawać miała głównie domeną mężczyzn, rolę zaś kobiet miała być, podobnie jak we wcześniejszym okresie, odpowiedzialność za wychowanie przyszłego pokolenia Polaków w duchu patriotycznym, a nie angażowanie się w działalność ugrupowań *stricte* politycznych.

Narodowa Organizacja Kobiet funkcjonowała już przed wyborami do Sejmu Ustawodawczego w 1919 roku jako organizacja wyborcza, wówczas działająca pod inną nazwą, jako Narodowa Organizacja Wyborcza Kobiet. Przed wyborami do parlamentu w 1922 roku została sformalizowana, określiła także zakres celów i działalności w nowych postanowieniach statutowych. Do jej podstawowych zadań należała szeroko rozumiana praca nad uświadamianiem politycznym kobiet, obrona praw i upowszechnianie w społeczeństwie polskim znaczenia Kościoła katolickiego, wspieranie tworzenia silnego państwa polskiego o charakterze narodowym, propagowanie w społeczeństwie zasad oszczędności i rzetelnej pracy. Organizacja prowadząc działalność propagandową wydawała periodyki upowszechniające wśród Polek program narodowy, a jednocześnie

---

<sup>14</sup> Gabriela Balicka (1871–1962), żona Zygmunta Balickiego, działaczka narodowego; doktor botaniki; posłanka na Sejm Ustawodawczy 1919 roku oraz na Sejm I, II i III kadencji w II RP z ramienia Związku Ludowo-Narodowego i Stronnictwa Narodowego; działaczka Narodowej Organizacji Kobiet.

<sup>15</sup> Biblioteka PAN PAU, Gabinet Rękopisów, Teki Józefa Zielińskiego, sygn. 7826, I Zjazd Związku Ludowo-Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie w dniach 11 i 12 maja 1919 roku, [Warszawa 1919], s. 10.



określała się jako apolityczna i reprezentująca interesy społeczne wszystkich kobiet polskich<sup>16</sup>.

Placówki Narodowej Organizacji Kobiet na terytorium województwa białostockiego zaczęto powoływać od 1920 roku, najczęściej przy wsparciu organizacyjnym kół Związku Ludowo-Narodowego. Pierwszą w województwie placówkę Narodowej Organizacji Kobiet powołano w pierwszej połowie 1920 roku w Łomży. Wsparcia organizacyjnego, jak i merytorycznego przy powoływaniu i funkcjonowaniu kół Narodowej Organizacji Kobiet udzielały działaczki z centrum kraju, takie jak wymieniana Gabriela Balicka czy senatorka Józefa Szebeko<sup>17</sup>. W kobiecy ruch organizacyjny na terenie Łomżyńskiego, związany z endeckim nurtem ideowo-politycznym, angażowały się kobiety pochodzące z ziemiańskiej rodziny Lutosławskich z Drozdowa koło Łomży oraz ze znanych w regionie i kraju ziemian zaangażowanych politycznie w strukturach Narodowej Demokracji – Izabela Wolikowska<sup>18</sup> i Maria Niklewiczowa<sup>19</sup>. Zarówno Wolikowska, jak i Niklewiczowa angażowały się w działalność centralnych struktur Koła Polek i Narodowej Organizacji Kobiet<sup>20</sup>. Aktywność łomżyńskiego i innych oddziałów Narodowej Organizacji Kobiet szczególnie widoczna była w okresie przedwyborczym. Na łamach lokalnej prasy ukazywały się teksty promujące zaangażowanie kobiet w wybory i ukazujące jednocześnie możliwości organizacyjne oraz zasięg oddziaływania polskich środowisk kobiecych, skupionych w tego typu stowarzyszeniach, nie

---

<sup>16</sup> R. Kotowski, *Między polityką a działalnością społeczną – Narodowa Organizacja Kobiet w dwudziestoleciu Międzywojennym*, [w:] *Działaczki społeczne, feministki, obywatelki...: samorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich po 1918 roku (na tle porównawczym)*, t. 2, red. A. Janiak-Jasińska, K. Sierakowska, A. Szwarz, Warszawa 2009, s. 278–279.

<sup>17</sup> Józefa Szebeko (1859–1945), senatorka w latach 1922–1927 z ramienia Związku Ludowo-Narodowego; współzałożycielka i pierwsza przewodnicząca Narodowej Organizacji Kobiet.

<sup>18</sup> Izabela Wolikowska (1889–1972), pisarka i tłumaczka.

<sup>19</sup> Maria Niklewiczowa (1888–1979), żona Mieczysława Niklewicza, działacza narodowego, przyjaciela i współpracownika Romana Dmowskiego.

<sup>20</sup> Zob. i por. M. Bednarczuk, *Kobiety w kręgu prawicy międzywojennej. Idee, sylwetki, strategie pisarskie*, Wrocław 2012, s. 47–55; M. Dajnowicz, *Działalność publiczna kobiet polskich...*, op. cit., s. 78.

tylko w Narodowej Organizacji Kobiet, ale i w innych już wymienianych, współpracujących ze środowiskiem endeckim. Donosiła przykładowo „Gazeta Łomżyńska” związana ze środowiskiem Narodowej Demokracji regionu łomżyńskiego, że przed wyborami do parlamentu 1922 roku, z inspiracji łomżyńskiej Narodowej Organizacji Kobiet zorganizowano w Łomży wielki wiec narodowy, na który przybyły delegatki z Warszawy, m.in. wymieniana G. Balicka. Wówczas to, publikowała gazeta, „sala »Mirażu« wypełniona była po brzegi, nastrój panował podniosły i wszyscy przyrzekali głosować na 8”<sup>21</sup>. Równocześnie prowadzono w prasie szeroką agitację, mającą na celu zachęcanie kobiet do udziału w głosowaniu, kierując w komunikatach prasowych apele w rodzaju: „Kobiecie polskiej wolno oddawać głos na posła, jak również wolno uzyskać najwyższą godność przedstawicielki narodu [posłanki – M.D.]”. Autor tekstu precyzował jednak w dalszej części, że „do kobiet należy wszystko to, co dotyczy ogniska domowego, szczęścia i rozwoju jako podstawy całego społeczeństwa, opieki nad dziećmi, sierotami, wdowami i chorymi, co wchodzi w zakres szkoły, oświaty, dobroczynności, dobrych obyczajów i kultury”<sup>22</sup>. Głównym celem tego rodzaju publikacji prasowych było zachęcenie kobiet do oddania głosu na wskazaną listę wyborczą podczas wyborów 1922 roku. Apele kierowane do elektoratu kobiecego zamieszczano w różnych periodykach prasowych, wychodzących wówczas na terenie województwa białostockiego<sup>23</sup>.

Po wyborach do parlamentu w 1922 roku powstawały także w różnych miastach województwa białostockiego placówki Narodowej Organizacji Kobiet, których aktywność była szczególnie widoczna w przygotowaniach politycznych do wyborów samorządowych 1927 roku, a w szczególności do parlamentarnych 1928 roku. Na pochwałę zasługiwała zwłaszcza suwalska placówka Narodowej Organizacji Kobiet, którą powołano około 1925 roku. Wyróżniała się na tle innych

---

<sup>21</sup> *Wiec kobiet polskich*, „GŁ” 1922, nr 42, s. 5.

<sup>22</sup> *Kobieta a wybory*, „Dziennik Białostocki” (dalej: „DzB”) 1922, nr 250, s. 2.

<sup>23</sup> Np. przed wyborami do Senatu w 1922 roku w „Gazecie Łomżyńskiej” zamieszczono komunikat kierowany do kobiet: „Kobiety, jest nas więcej niż mężczyzn. Wola nasza to zwycięstwo!”. Komunikat nosił wymowny tytuł: *Do kobiet polskich! Wybory do Senatu 12 listopada* – „GŁ” 1922, nr 44, s. 3.

organizacji z terenu województwa angażowaniem się w szereg prac społecznych na rzecz lokalnego polskiego środowiska, w szczególności na rzecz dzieci, inicjowaniem aktywności zawodowej kobiet. Przy suwalskiej Narodowej Organizacji Kobiet, w skład której pod koniec lat dwudziestych weszło około 100 suwałczanek, jej przewodnicząca Julia Kunc zorganizowała ochronkę i świetlicę dla ubogich dzieci, uruchomiła warsztat czapniczy, biuro pośrednictwa pracy oraz zorganizowała kursy dla kobiet z zakresu pończosznictwa i krawiectwa<sup>24</sup>. Inspiracją dla uformowania suwalskiej Narodowej Organizacji Kobiet mogła być organizacja z Wilna, która powstała już w okresie kształtowania wileńskich struktur Związku Ludowo-Narodowego w 1919 roku. Na zebranie organizacyjne wileńskiej Narodowej Organizacji Kobiet, tak jak i w innych miastach, w których powstawały tego typu stowarzyszenia, przybyła Gabriela Balicka, występując z przemową na temat obowiązków kobiet polskich w zakresie ich udziału w kształtowaniu w Polsce tzw. życia narodowego<sup>25</sup>.

Od 1927 roku wyraźniej niż we wcześniejszym okresie na terenie województwa białostockiego widoczna była współpraca kobiet z partyjnymi działaczami endeckimi. Współpraca ta dotyczyła również zaangażowania Narodowej Organizacji Kobiet w tworzenie partyjnych struktur endeckich, placówek Związku Ludowo-Narodowego i później Stronnictwa Narodowego. W celu upowszechniania idei narodowych np. białostocka Narodowa Organizacja Kobiet urządzała spotkania z posłami, odczyty, wykłady i pogadanki, których odbiorcami miały być głównie kobiety<sup>26</sup>. Niejednokrotnie, tak jak we wcześniejszym okresie, na tego rodzaju spotkania przyjeżdżała posłanka Gabriela Balicka<sup>27</sup>.

Od pierwszych miesięcy 1928 roku stronnictwa polityczne zabiegały o głos kobiet w zbliżających się wyborach parlamentarnych. Angażowano w działalność na rzecz poparcia dla bloku narodowego także Narodową Organizację Kobiet. W prasie białostockiej ukazywały się

---

<sup>24</sup> *Z ziemi suwalskiej i augustowskiej*, „Życie i Praca” 1932, nr 20, s. 4.

<sup>25</sup> „Dziennik Wileński” 1919, nr 106, s. 1.

<sup>26</sup> *Praca społeczna Narodowej Organizacji Kobiet*, „DzB” 1927, nr 37, s. 4.

<sup>27</sup> Archiwum Państwowe w Białymstoku, Urząd Wojewódzki Białostocki 1920–1939, sygn. 45, k. 129.

liczne komunikaty omawiające urządzone przez Narodową Organizację Kobiet w Białymstoku spotkania wyborcze. W białostockiej siedzibie organizacji goszczono późniejszą posłankę z okręgu łomżyńskiego Ewelinę Peplowską<sup>28</sup>, która wygłosiła odczyty. Na zaproszenie organizacji z wykładami przybywały do Białegostoku w 1928 roku działaczki krajowych struktur Narodowej Organizacji Kobiet, w tym wymieniana Józefa Szebeko. „Kurier Białostocki ABC”, proendecki regionalny periodyk prasowy<sup>29</sup> donosił, że 19 lutego 1928 roku w siedzibie Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich w Białymstoku, z inicjatywy Narodowej Organizacji Kobiet zaproszono senatorkę Józefę Szebeko, która podkreślała w prelekcji znaczenie w dziejach Polski działalności patriotycznej kobiet, ich zaangażowania w pamięć o powstaniach narodowych, obronę katolicyzmu i polskich tradycji narodowych. Konkludując senatorka pokreśliła, że obowiązkiem Polek i Polaków jest „popieranie listy, na której czele stoją ludzie oddani Narodowi, a którzy stoją w naszym okręgu na liście nr 24”<sup>30</sup>. Prawie w każdym numerze „Kuriera”, do momentu wyborów w 1928 roku publikowano komunikaty odnoszące się do głosowania na listę katolicko-narodową. Przykładowo w *Odezwie do kobiet* zamieszczonej w periodyku przed wyborami 1 marca 1928 roku zwracano się do czytelniczek: „Brońmy świętości węzłów rodzinnych, nierozzerwalności ślubów małżeńskich, przez Kościół katolicki błogosławionych i do godności Sakramentów podniesionych! (...) Kobieto Polko, oddasz swój głos na listę 24. Wraz z Tobą Kobieto Polko odda swój głos twój małżonek (...), twoja córka (...), twój syn”<sup>31</sup>. Natomiast w dniu poprzedzającym wybory do Sejmu, 3 marca 1928 roku, z inicjatywy

---

<sup>28</sup> Ewelina Peplowska (1887–1969), urodzona w Kijowie; kończyła studia filologiczne we Lwowie i na Sorbonie; członkini Koła Polek i Narodowej Organizacji Kobiet, posłanka na Sejm III kadencji w 1930 roku.

<sup>29</sup> Szerzej na temat znaczenia periodyku w upowszechnianiu programu politycznego Narodowej Demokracji – M. Dajnowicz, *Publicystyka polityczna „Kuriera Białostockiego” i „Kuriera Białostockiego ABC”*, [w:] *Prasa Narodowej Demokracji. Prasa lokalna, regionalna, środowiskowa*, t. 4, red. E. Maj, A. Dawidowicz, Lublin 2013, s. 155–168.

<sup>30</sup> *Zebranie przedwyborcze N.O.K.*, „Kurier Białostocki ABC” (dalej: „KBABC”) 1928, nr 50, s. 12.

<sup>31</sup> *Odezwa do kobiet!*, „KBABC” 1928, nr 60, s. 8.

kobiet z Narodowej Organizacji Kobiet oraz białostockiego Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia odbyła się msza święta w kościele św. Rocha w Białymstoku, celebrowana w intencji zwycięstwa w wyborach bloku katolicko-narodowego<sup>32</sup>.

Kobiety w niewielkim stopniu zasiłały struktury partyjne endecji i w sposób formalny uczestniczyły w kreowaniu polityki Narodowej Demokracji. Do wyjątków należało członkostwo kobiet w powołanym w początkach 1920 roku kole Związku Ludowo-Narodowego w Łomży<sup>33</sup>. Na szczególne wyróżnienie zasługiwała działalność posłanki Eweliny Peplowskiej, wybranej w 1930 roku do Sejmu III kadencji z Listy Katolicko-Narodowej okręgu łomżyńskiego. Przed podjęciem pracy poselskiej angażowała się E. Peplowska w działalność Koła Polek, Narodowej Organizacji Kobiet, była członkinią Stronnictwa Narodowego. Poprzez swoje działanie wspomagała również tworzenie placówek Stronnictwa Narodowego na terenie województwa białostockiego. E. Peplowska pisała także do „Gazety Warszawskiej”, na łamach której uzasadniała znaczenie dla bezpieczeństwa Polski kształtu polskiej granicy wschodniej, przynależności wschodnich ziem kresowych do Polski. Podkreślała rolę wzmocnienia ludności polskiej i opieki zwłaszcza nad tą zamieszkującą wschodnie ziemie kresowe, zwłaszcza Kresy południowo-wschodnie. W pracy sejmowej, od 1930 roku zajmowała się tematyką dotyczącą m.in. kwestii gospodarczych, własności nieruchomości, zagadnień prawnych, samorządu terytorialnego<sup>34</sup>. Ponadto, na tle innych posłanek Narodowej Demokracji wyróżniała się szerokim zaangażowaniem w działalność antykomunistyczną. Publikowała teksty w periodyku „Walka z Bolszewizmem”, w którym ujawniano obecność agentur komunistycznych w Polsce, współpracowała z Centralnym Biurem Porozumienia Organizacji Współdziałających w Zwalczeniu Komunizmu<sup>35</sup>.

---

<sup>32</sup> *Narodowa Org. Kobiet. Stow. Pań Miłosierdzia, Msza św. za intencję zwycięstwa*, „KBABC” 1928, nr 61, s. 8.

<sup>33</sup> *Organizacyjne zebranie Związku Ludowo-Narodowego*, „GŁ” 1920, nr 15, s. 5.

<sup>34</sup> M. Dajnowicz, *Poglądy ideowe...*, op. cit., s. 138, 155; E. Peplowska, *Die Rolle der Haubesitzer in der selbstverwaltung. Mitteilung zur IV Kommission (B)*, b.m.w. 1936.

<sup>35</sup> E. Peplowska, *Sytuacja gospodarcza Sowietów. Na podstawie cyfr i dokumentów*,

Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza działalność tzw. terenowa Eweliny Peplowskiej w początkach lat trzydziestych XX wieku. We współpracy z Witoldem Staniszkisem<sup>36</sup> i innymi posłami endeckimi, reprezentującymi w Sejmie teren województwa białostockiego, odbywała konferencje, których tematyką przewodnią było upowszechnianie programu narodowego oraz zachęcanie uczestników spotkań do wstępowania w szeregi Stronnictwa Narodowego. Np. wiosną 1934 roku – notowano w sprawozdaniach policji państwowej – na terenie powiatu łomżyńskiego i białostockiego, w siedzibach domów parafialnych i stowarzyszeń Ewelina Peplowska odbyła szereg konferencji, których uczestnikami była przede wszystkim młodzież. Według treści sprawozdania Peplowska i towarzyszące jej osoby nawoływały do bojkotu handlu żydowskiego oraz zbierały składki na umundurowanie Sekcji Młodych Stronnictwa Narodowego. Poza tym podczas tych konferencji rozdawano uczestnikom spotkań „Zorzę” i inne czasopisma o charakterze popularyzującym, upowszechniającym program Narodowej Demokracji. W konferencjach z udziałem posłanki Peplowskiej udział brało nawet po kilkaset osób<sup>37</sup>.

Ze Stronnictwem Narodowym w latach trzydziestych współpracowały, oprócz Narodowej Organizacji Kobiet, inne organizacje skupiające kobiety. Informacje na temat tego rodzaju współpracy oraz hołdowania przez te organizacje ideom narodowym zawierały sprawozdania policji państwowej. Policja notowała w raportach, że działalność Stronnictwa Narodowego wspierana była przez Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Żeńskiej, Stowarzyszenie Matek Chrześcijańskich, Koło Gospodyń Wiejskich<sup>38</sup>.

---

Warszawa 1929, cyt. za E. Maj, op. cit., s. 228.

<sup>36</sup> Witold Teofil Staniszkis (1880–1941), profesor rolnictwa, poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm I, II, III kadencji z ramienia endecji (poseł z łomżyńskiego od 1922 roku); pełnił funkcję skarbnika Stronnictwa Narodowego (1937–1939), wiceprzewodniczącego Zarządu Głównego (1939–1941) oraz przewodniczącego zarządu w okręgu łomżyńskim.

<sup>37</sup> Państwowe Archiwum Obwodu Grodzieńskiego w Grodnie (dalej: PAOGG), Komenda Powiatowa Policji Państwowej Powiatu Białostockiego, f. 321, sygn. 1, k. 1–3.

<sup>38</sup> Archiwum Państwowe w Suwałkach (dalej: APS), Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Suwałkach 1919–1939, sygn. 106a, k. 9–17.

Na oddzielne omówienie zasługuje działalność kobiet ze środowiska ziemiańskiego, skupionych nie tylko w strukturze organizacyjnej Kół Ziemianek, które w znaczącej większości sympatyzowały z programem politycznym Narodowej Demokracji. Ziemianki, zwłaszcza z Łomżyńskiego, już w okresie przed odzyskaniem niepodległości wyraźnie okazywały sympatię w stosunku do ruchu narodowego. Objawiało się to w różnorodnych działaniach o charakterze patriotycznym, zaangażowaniu w inicjatywy współorganizowane przez Kościół katolicki, w aktywności dobroczynnej, akcjach związanych z propagowaniem oświaty wśród warstw ludowych. Były też nośnikami, w swoich rodzinach i najbliższym otoczeniu, wartości katolickich, uczyły patriotyzmu, szacunku do tradycji i polskości wychowywane przez nie młode pokolenia Polaków<sup>39</sup>.

Wydaje się, że to właśnie Koła Ziemianek, obok kół Narodowej Organizacji Kobiet pełniły kluczowe role pomocnicze w zakresie umacniania wpływów Narodowej Demokracji, zwłaszcza na obszarze zachodniej części województwa białostockiego. Należy także wyraźnie zaznaczyć, że liderzy endeccy, w tym przywódca partyjni, doceniali znaczenie kobiet głównie jako grupy istotnej pod względem liczebnym i oddziaływania społecznego kobiecego elektoratu. W formalnej działalności politycznej, w tym partyjnej, obok siebie raczej niechętnie widzieli kobiety. Kwestią zaś nadrzędną w wysuwanych hasłach kobiet, skupionych w organizacjach związanych z Narodową Demokracją, w tym kobiet sympatyzujących z endeckim programem ideowo-politycznym, było podkreślenie znaczenia podstawowych obowiązków kobiet dotyczących opieki nad rodziną, w tym kształtowania wzorców wychowawczych u młodego pokolenia. Hasła dotyczące emancypacji kobiet, podejmowane w tym czasie przykładowo przez środowiska kobiece piłsudczykowski czy lewicowe, nie cieszyły się zainteresowaniem kobiet z kręgu ideowego Narodowej Demokracji, wręcz były krytykowane<sup>40</sup>.

Kobiety funkcjonowały w strukturach politycznych, jednak były to przypadki występujące sporadycznie<sup>41</sup>. Poza tym aktywność, zwłaszcza

---

<sup>39</sup> Zarówno przed, jak i po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, do końca lat dwudziestych XX wieku – M. Dajnowicz, *Poglądy ideowe...*, op. cit., s. 90–93.

<sup>40</sup> Szerzej zob. ibidem, s. 201.

<sup>41</sup> Np. w Radzie Miejskiej Białegostoku (1919–1927) w ponad 40-osobowej radzie

Narodowej Organizacji Kobiet, motywowana była również działalnością opozycyjnych środowisk kobiecych, skupionych w oddziałach Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet czy Rodzinie Policyjnej i Rodzinie Wojskowej, organizacjach szczególnie aktywnych po 1928 roku, związanych z obozem rządowym<sup>42</sup>. Młode pokolenie kobiet, którego początek aktywności społecznej czy zainteresowań politycznych przypadło na lata trzydzieste XX wieku mogło wspierać działalność młodzieży należącej do Obozu Narodowo-Radykalnego i Stronnictwa Narodowego. Wśród członków i sympatyków rekrutujących się ze środowisk młodzieżowych nie odnotowano jednak kobiet. Działalność narodowa dziewcząt mogła być zauważalna w oddziałach żeńskich Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej, organizacji dość aktywnej w latach trzydziestych w Łomżyńskim, współpracującej z Kościołem katolickim w zakresie agitacji do wstępowania w szeregi Stronnictwa Narodowego. Członkowie Stowarzyszenia Młodzieży Katolickiej rozpowszechniali na terenie województwa m.in. broszury narodowe, „Zorzę”, „Przewodnik Katolicki”<sup>43</sup>.

Należy podkreślić, że od momentu uzyskania przez kobiety prawa wyborczego w 1919 roku liderzy struktur partyjnych i wyborczych Narodowej Demokracji doceniali kobiety w kategorii elektoratu. Wzorem do naśladowania dla aktywistek, przykładowo z lokalnych oddziałów Narodowej Organizacji Kobiet, mogły być posłanki, z pewnością Gabriela Balicka, ale też związana z Łomżyńskim Ewelina Peplowska. Prowadziły one intensywną propagandę wyborczą, jeżdżąc z odczytami, organizując i współorganizując wiece i zebrania przedwyborcze, jako posłanki realnie uczestniczyły w kreowaniu polityki. Większość kobiet z kręgu ideowo-politycznego Narodowej Demokracji udział w wyborach definiowała w kategoriach obowiązku obywatelskiego i stanowiła tzw. zaplecze polityczne dla działalności mężczyzn. Zaangażowanie Polek w pracę obywatelską w okresie II Rzeczypospolitej

---

były dwie kobiety – „DzB” 1919, nr 117, s. 3.

<sup>42</sup> PAOGG, Stowarzyszenie Rodzina Policyjna i Rodzina Wojskowa, f. 106, sygn. 7, k. 1–20; *Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet. Sprawozdanie za okres I-IV-1930 do dnia 31-III-1933*, Warszawa 1933, s. 132–135; *Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet nie próżnuje*, „Dzień Dobry Ziemi Suwalskiej” 1932, nr 289, s. 8.

<sup>43</sup> APS, Policja Państwowa Powiatu Suwalskiego, sygn. 97, k. 3 i n.



zastąpione zostało ich aktywnością patriotyczną z okresu zaborów. Droga do formalnego udziału kobiet w działalności politycznej Narodowej Demokracji torowana była poprzez działalność społeczną, zwłaszcza od 1907 roku i rozwijana, w szczególności w organizacjach kobiecych w wolnej Polsce, po 1918 roku.

**Małgorzata Dajnowicz**

## **Bibliografia**

### **Archiwalia**

Archiwum Państwowe w Białymstoku, Urząd Wojewódzki Białostocki 1920–1939, sygn. 45.

Archiwum Państwowe w Suwałkach, Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Suwałkach 1919–1939, sygn. 106a.

Archiwum Państwowe w Suwałkach, Policja Państwowa Powiatu Suwalskiego, sygn. 97.

Państwowe Archiwum Obwodu Grodzieńskiego w Grodnie, Komenda Powiatowa Policji Państwowej Powiatu Białostockiego, f. 321, sygn. 1.

Państwowe Archiwum Obwodu Grodzieńskiego w Grodnie, Stowarzyszenie Rodzina Policyjna i Rodzina Wojskowa, f. 106, sygn. 7.

### **Źródła rękopiśmienne**

Biblioteka PAN PAU, Gabinet Rękopisów, Teki Józefa Zielińskiego, sygn. 7826, I Zjazd Związku Ludowo-Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie w dniach 11 i 12 maja 1919 roku, [Warszawa 1919].

### **Publicystyka polityczna**

Peplowska E., *Die Rolle der Haubesitzer in der selbstverwaltung. Mitteilung zur IV Kommission (B)*, b.m.w. 1936.

Peplowska E., *Sytuacja gospodarcza Sowietów. Na podstawie cyfr i dokumentów*, Warszawa 1929

*Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet. Sprawozdanie za okres I-IV-1930 do dnia 31-III-1933*, Warszawa 1933.

### **Prasa**

„Dziennik Białostocki” 1919, nr 117.

„Dziennik Wileński” 1919, nr 106.

„Gazeta Łomżyńska” 1922, nr 44.

*Kobiety a wybory do Sejmu*, „Zorza” 1919 nr 3.

*Kobieta a wybory*, „Dziennik Białostocki” 1922, nr 250.

*Narodowa Org. Kobiet. Stow. Pań Miłosierdzia, Msza św. za intencję zwycięstwa*, „Kurier Białostocki ABC” 1928, nr 61.

*Odezwa do kobiet!*, „Kurier Białostocki ABC” 1928, nr 60.

*Organizacyjne zebranie Związku Ludowo-Narodowego*, „Gazeta Łomżyńska” 1920, nr 15.

*Praca społeczna Narodowej Organizacji Kobiet*, „Dziennik Białostocki” 1927, nr 37.

*Ruch przedwyborczy. Z Łomży*, „Gazeta Łomżyńska” 1919, nr 3.

*Wiec kobiet polskich*, „Gazeta Łomżyńska” 1922, nr 42.

Załuska J., *Wiec kobiet*, „Zorza” 1919, nr 2.

*Zebranie przedwyborcze N.O.K.*, „Kurier Białostocki ABC” 1928, nr 50.

*Z ziemi suwalskiej i augustowskiej*, „Życie i Praca” 1932, nr 20.

*Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet nie próżnuje*, „Dzień Dobry Ziemi Suwalskiej” 1932, nr 289.

## **Opracowania**

Bednarczuk M., *Kobiety w kręgu prawicy międzywojennej. Idee, sylwetki, strategię pisarskie*, Wrocław 2012.

Dajnowicz M., *Aktywność społeczno-kulturalna a działalność polityczna w Łomżyńskim w początkach XX wieku*, „Dzieje Najnowsze” 2004, z. 4.

Dajnowicz M., *Działalność publiczna kobiet polskich na pograniczu ziem północno-wschodniej Polski (od końca XIX wieku do 1939 roku)*, [w:] *Aktywność publiczna kobiet na ziemiach polskich. Wybrane zagadnienia*, red. T. Pudłocki, K. Sierakowska, Warszawa 2013, s. 69–83

Dajnowicz M., *Poglądy ideowe i działalność polityczna elit (nie) prowincjonalnych Narodowej Demokracji zachodniej części województwa białostockiego (1919–1939)*, Warszawa 2015.

Dajnowicz M., *Publicystyka polityczna „Kuriera Białostockiego” i „Kuriera Białostockiego ABC”*, [w:] *Prasa Narodowej Demokracji. Prasa lokalna, regionalna, środowiskowa*, t. 4, red. E. Maj, A. Dawidowicz, Lublin 2013, s. 155–168.

Dajnowicz M., *Orientacje polityczne ludności polskiej północno-wschodniej części Królestwa Polskiego na przełomie XIX i XX wieku*, Białystok 2005.

Dobroński A., *Rewolucja 1905–1907 w Łomżyńskim*, [w:] *Z historii ruchu robotniczego w Polsce i regionie łomżyńskim*, red. H. Białobrzeski, Łomża 1982, s. 43–83.

Kotowski R., *Między polityką a działalnością społeczną – Narodowa Organizacja Kobiet w dwudziestoleciu Międzywojennym*, [w:] *Działaczki społeczne, feministki*,

*obywatelki...: samorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich po 1918 roku (na tle porównawczym)*, t. 2, red. A. Janiak-Jasińska, K. Sierakowska, A. Szwarc, Warszawa 2009, s. 275–286.

Rychterówna M., *Pierwsze słowo honoru*, [w:] *Walka o szkołę polską. W 25-lecie strajku szkolnego*, red. S. Drzewiecki, Z. Łowicki i T. Wojeński, Warszawa 1930.

Łossowski P., *Problem przynależności południowej Suwalszczyzny w l. 1918–1920*, „Acta Baltico-Slavica” nr 28, Wrocław 1987.

Maj E., „*Feminizm narodowy*”, czyli o kobietach w *Narodowej Demokracji*, [w:] *Feminizm*, red. M. Marczevska-Rytko, D. Maj, M. Pomarański, Lublin 2015, s. 217–239.

Wapiński R., „*Obóz narodowy*”, [w:] *Życie polityczne w Polsce 1918–1939*, red. J. Żarnowski, Wrocław 1985, s. 145–163.

## **Political Activity of the National Democracy Women in the Białystok Province During the Second Polish Republic**

### **Keywords**

Women; National Democracy; elections; Second Polish Republic; Białystok province

### **Summary**

The National Democracy during the Second Polish Republic included organizations such as the Popular National Union (1919–1927), the National Party (established in 1928 and continuing until the outbreak of the Second World War), and women's organizations which were partial to the national program. Those included in particular the National Organization for Women, Polish Women, the Association of Catholic Young Women, Landladies' Associations. Women within the structures of the National Democracy made their way into politics through patriotic actions as well as organizational activity in associations during the partitions and after 1918. Since women gained suffrage in 1919, leaders of the party and electoral structures of the National Democracy welcomed women primarily as its female electorate. Most women from the ideological and political circles of the National Democracy were the so-called political back-up for the activity of men. An outstanding figure and an example of the formal participation of women in the representation of the National Democracy was Ewelina Pełowska, the party's Deputy associated with Łomża region.

## **Politischen Aktivitäten der Frauen der Nationalen Demokratie in der Woiwodschaft Bialostockie in der II. Republik**

### **Schlüsselworte**

Frauen; Nationaldemokratie, Wahlen, II. Republik, Woiwodschaft Bialostockie

### **Zusammenfassung**

Zu der Nationalen Demokratie gehörten während der II. Republik solche Organisationen wie: Volks- und Nationalverband (1919–1927), Nationalpartei (gegründet 1928 entwickelte sich bis zum Ausbruch des Zweiten Weltkrieges) und Frauenorganisationen, deren das Nationalprogramm am Herzen lag, insbesondere die Nationale Frauenorganisation, Frauenkreis, Verband der Katholischen Weiblichen Jugend, Verbände der Gutsbesitzerinnen. Der Weg der Frauen in die Politik in den Strukturen der Nationalen Demokratie führte durch patriotische Aktivitäten, Vereinsaktivitäten während der Besatzung im 19. Jahrhundert und 1918. Ab dem Zeitpunkt der Erlangung des Wahlrechts 1919 schätzten die Parteiführer der Nationalen Demokratie die Frauen vor allem als potentielle Wählerinnen. Die meisten Frauen aus den ideologischen und politischen Kreisen um die Nationale Demokratie bildete die politische Basis für die Arbeit der Männer. Ein außergewöhnliches Beispiel für die formelle Teilnahme der Frauen in den Vertretergremien der Nationalen Demokratie bildet Ewelina Peplowska, Abgeordnete der Nationalen Demokratie aus Łomża.

## **Политическая деятельность женщин из Национальной Демократии (Национально – демократической партии Польши) на территории Белостокского воеводства во времена Второй Речь Посполитой (Польской Республики 1918–1939 гг.)**

### **Ключевые слова**

Женщины, Национал Демократы (Национально-демократическая партия), выборы, Вторая Речь Посполитая (Польская Республика 1918–1939 гг.), Белостокское воеводства

## Краткое содержание

В состав Национальной Демократии в период Второй Речи Посполитой (Польской Республики 1918–1939 гг.) входили также и такие организации как Национально-демократический союз (1919–1927), Национальная партия (организованная в 1928 году и развивающаяся до начала Второй Мировой войны), а также женские организации, которым была близка националистическая программа, в первую очередь Национальная Организация Женщин, Кружок Полек, Общество Католических Молодых Женщин, Общество Женщин-земевладельцев. Путь женщин в политику в структурах Национальной Демократии вёл через патриотическую деятельность, организационную активность в обществах в период разделов Польши и после 1918 года. С момента получения польскими женщинами права участия в выборах в 1919 году лидеры партийных и избирательных структур Национальной Демократии ценили женщин в первую очередь как избирателей, электорат. Большинство женщин, принадлежащих к идейно-патриотическим кругам Национально-демократической партии представляли собой так называемую политическую базу для политической деятельности мужчин. Уникальной личностью, примером формального участия женщин в группе избираемых кандидатов Национальной Демократии была Эвелина Пепловская, депутат парламента от Национально-демократической партии, связанная с округом в Ломжи.